

Melville 200, avagy miért olvassuk a Moby Dicket?

FEUILLETON - LXIII. évfolyam, 49. szám, 2019. december 6.

Ebben a rövid cikkben aligha lehet orvosolni a magyar irodalmi élet említett adósságát. Minden, amit tehetünk, az csak néhány kedvcsináló érv felsorolása amellett, hogy miért olvassuk a *Moby Dicket*.

1) *Ahab miatt* - A regény tragikus főhőse, a fél lábát elvesztett, a fehér bálnát bosszúszomjasan üldöző Ahab kapitány az amerikai irodalom legemblematikusabb alakja. Ahab örülete magasztos, démoni örület, ahogy maga mondja „madness maddened”, mely megkérdőjelez minden bizonyosságot, kiforgat minden igazságot és ledönt minden bálványt: lázadó és átokverte Prométheusz és Jób egyszerre. Amikor az elsőtiszt Starbuck istenkáromlással vádolja, amiért megnyomorításáért egy „oktalan állaton” akar bosszút állni, ezt válaszolja: „Ne beszélj istenkáromlásról, ember; a napot is megütném, ha megsértene. Mert ha a nap megtehetné ezt, én megtehetném amazt; mindig minden játékban van valami becsületes, mivel a féltékenység uralkodik az egész teremtésen. De az a becsületes játék sem gazdám nekem, ember. Ki van felettem? Az igazságnak nincs határa.” Ahab a világirodalom legintenzívebb nietzsche-i alakja, aki a világ igazságával a sajátját helyezi szembe, és egyben leginkább emersoni is: mások véleménye, kétkedő tehetetlensége és félelme helyett saját önbizalma hajtja. Ebben megtestesítője annak a protestáns individuumeszménynek, amely belső meggyőződésében isteni kiválasztottságát ismeri fel. Ahab éppen emiatt hangsúlyosan amerikai hős, és benne kifejeződik minden, amit csodálunk, és amitől irtózunk Amerikában. Melville ismeri ezt a kettősséget, és az emersoni *self-reliance* felszabadító ígérete mellett annak veszélyeit is bemutatja: ha igazamat csak belső meggyőződésem legitimizálja, akkor szükségképpen konfliktusba keveredek azokkal, akik ezt (akár észérvekkel) megkérdőjelezzik. Ez egy egymásnak feszülő világot eredményez, ahol az erő csak az erőből ért, és az erősebb akarat elnyomja a gyengébbet, ahogy Ahab is legénysége zsarnokává válik. Mindez karizmájának, de taktikázásának is köszönhető: Ahab Lucifer és Mephisto egyszerre, azok minden megnyerő és félelmetes tulajdonságával, akit nem lehet eleget tanulmányozni, ha meg akarjuk érteni a történelem (és napjaink) politikai erőseimbereinek pszichológiáját.